

İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerine Alternatif Etkinliklerle Doğal Çevreye Duyarlılığın Kazandırılması

Bilgin Ünal İbret¹

İbrahim Demirbaş²

Fatıma Betül Demir³

Type/Tür:

Research/Araştırma

Received/Geliş Tarihi:

October 25/ 25 Ekim 2018

Accepted/Kabul Tarihi:

December 25/ 25 Aralık

2018

Page numbers/Sayfa No:

258-280

Corresponding

Author/İletişimden

Sorumlu Yazar:

idemirbas28@gmail.com

iThenticate®

This paper was checked for plagiarism using iThenticate during the preview process and before publication. / Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright © 2019 by Cumhuriyet University, Faculty of Education. All rights reserved.

Öz

Dünyada, hızlı sanayileşme ve nüfus artışına paralel olarak doğal kaynaklar bilinçsiz bir şekilde tüketilmektedir. Bu nedenle yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevrenin devamlılığı açısından çevre eğitiminin önemli bir rolü bulunmaktadır. Çocukların çevreye olan duyarlılığını artırabilmek için doğa sevgisinin içselleştirilmesi gerekir. Sosyal Bilgiler dersi özel amaçlarında geleceğin büyükleri olan çocukların, doğal kaynakların sınırlılığının farkına varan, doğal kaynakları korumaya çalışan ve sürdürülebilir çevre anlayışına sahip doğaya duyarlı bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Dersin bu öneminden dolayı “doğal çevreye duyarlılık” çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı, ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan doğal çevreye duyarlılıkla ilgili konuları alternatif etkinliklerle öğrencilere kazandırmaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kastamonu il merkezinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ikinci yarıyılında öğrenim gören 19 ilkokul 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada öncelikle, öğrencilere “doğa sevgisi” ve “doğal çevreye duyarlılık” hakkında açık uçlu soru sorularak öğrencilerin düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada araştırmacılar tarafından sistematik bir program dâhilinde geliştirilen fotoğraf analizi, çözümleyici öykü, şarkı, bulmaca ve ağaç dikimi etkinlikleri 5 haftalık süreçte uygulanmıştır. Süreç sonunda öğrencilere araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çevre konularında alternatif etkinlik kullanımının, öğrencilerin doğal çevreye karşı duyarlılık kazanmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, doğa sevgisi, çevreye duyarlılık, alternatif etkinlikler, sosyal bilgiler.

Suggested APA Citation/Önerilen APA Atf Biçimi:

İbret, B. Ü., Demirbaş, İ. ve Demir, F. B. (2019). İlkokul 4. sınıf öğrencilerine alternatif etkinliklerle doğal çevreye duyarlılığın kazandırılması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 8(1), 258-280. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.474570>

¹ Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Kastamonu/Türkiye

Prof. Dr., Kastamonu University, Faculty of Education, Turkish and Social Science Education Department, Kastamonu/Turkey e-mail: bibret@kastamonu.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9105-7595>

² Doktora Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu/Türkiye
PhD Student, Kastamonu University, Kastamonu/Turkey

e-mail: idemirbas28@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8692-1059>

³ Doktora Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu/Türkiye
PhD Student, Kastamonu University, Kastamonu/Turkey

e-mail: betul_bd@hotmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3573-6160>

Primary School 4th Grade Students to Gain Responsibility for Natural Environment with Alternative Activities

Abstract

Natural resources are consumed unconsciously in parallel with rapid industrialization and population growth in the world. Therefore, environmental education has an important role in the sustainability of a livable and sustainable environment. In order to increase the sensitivity of children to the environment, the love of nature should be internalized. Social Studies course aims that children, who are adults of the future in the specific aims of the course, are trained as nature sensitive individuals who are aware of the limitations of natural resources and who try to protect natural resources and have a sustainable environmental understanding. Due to this importance of the course, "sensitivity to natural environment" was determined as the subject of the study. The aim of this study is to help student attain the learning outcomes in the unit "People, Places and Environments" unit of the syllabus of the Primary School 4th Grade Social Studies course with alternative activities related to the topic of sensitivity to the natural environment. Action research method, which is one of the qualitative research methods, was used. The study group consisted of 19 primary school 4th grade students in the second semester of 2017-2018 academic year in Kastamonu city center. In this research, firstly, the students were asked to determine their thoughts by asking an open-ended question about "love of nature" and "sensitivity to natural environment". In this study, photographic analysis, resolver story, song, puzzle and tree planting activities developed by the researchers in a systematic program, were applied in a 5 week-period. At the end of the process, the open-ended interview form prepared by the researchers was applied to the students. The data were analyzed by using content analysis method. It was concluded that the use of alternative activities in environmental issues is effective in increasing students' sensitivity to the natural environment.

Keywords: Value, natures love, environmental sensitivity, alternative activities, social studies.

Giriş

Eğitim sistemi akademik yönden başarılı, birtakım bilgi, beceri ve davranışları kazandırmayı amaçlayan bir yapı değildir. Bu bağlamda eğitimin temel amacı bilgi, beceri ve değer üçgeni arasındaki bütünlüğü sağlayan bireyler yetiştirmektir (MEB, 2018: 4). Böylece eğitim, öğrencilere sadece bilgi vermekle kalmaz aynı zamanda bireylere kendisi, toplum ve insanlık için yaşamları süresince kullanacakları olumlu davranışları da kazandırır (Çiftçi ve Eser Ünalı, 2014). Okul, eğitimin bu amaçlarını gerçekleştirmesinde en önemli görevi üstlenen kurumdur. Okullar bireyleri hem akademik açıdan başarılı olarak yetiştirmeyi hem de bireylere temel değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır.

Değerler, toplumları şekillendiren ve diğerlerinden ayıran en temel unsurlardır. Bu sebeple toplumlar, birey yetiştirme süreci içerisinde bireyleri, topluma ait bir birey yapabilmek için sahip oldukları temel değer yargıları içerisinde yetiştirmek; bireylere, toplumun temel değerleri benimsetilerek onların alışkanlıklarını ve davranışlarını şekillendirmektedir.

Bilgin'e göre (1995) değer kavramı, Latince "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamına gelen "valere" kökünden türetilmektedir (Aktaran Baş ve Beyhan, 2012). Değerler, toplumsal yaşamda bireylerin sosyal rollere sahip olmasında ve karşılaştıkları farklı durumlarda neyin iyi ya da kötü olduğuna karar vermelerinde

etkilidir (Ekinci Çelikpazu ve Aktaş, 2011). Değerin bireysel, toplumsal ve mesleki hayatımızla ilgili birçok tanımı yapılmaktadır (İbret, Karatekin ve Karasu Avcı, 2015). Bu çerçevede değer, bireylerin davranışlarına rehberlik etmesini sağlayan ilke ve inançlar (Balcı ve Yanpar Yelken, 2013); bireylerin yaşantılarındaki davranışlarına yön veren yaşamsal kurallar (Gürdoğan Bayır ve Çengelci Köse, 2016); bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet (TDK, 2018); Arslan'a göre (2001) özne ile nesne arasındaki ilişki durum (Aktaran Coşkun ve Yıldırım, 2009); davranışlara genel olarak rehberlik eden temel inançlar, ilkelere atıfta bulunmak için eylemlerin iyi veya arzu edildiği yargılama standartları (Halstead ve Taylor, 2000); Michael (1998) nesne ve olaylara dair fikirlerin oluşmasına imkân sağlayan insani nitelik (Aktaran Aydın, 2014) olarak ifade edilmektedir. Yenilenen 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ise değer kavramı, *"Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır."* şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2018: 4).

Farklı kültürlerden insanlar aynı nesneyi veya durumu farklı şekillerde algılayabilir ve farklı değerlere sahip olabilirler (Omoogun, Egbonyi ve Onnoghen, 2016). Toplumların sahip oldukları kültürleri onların değer tercihleri şeklinde kendini göstermektedir (Bacanlı, 1999). Bu açıdan toplum için tercih edilen değerlerin günümüz insanına kazandırılması için değer eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Değer eğitiminin, öğrenci tutum ve davranışlarını daha iyi ya da en azından bir toplumun uygun ve ahlaki olarak kabul edebileceği şeyleri uygun olarak etkilemek için kullanıldığı bilinmektedir (DeNobile ve Hogan, 2014). Böylece bireylerin birbirlerine karşı saygı, sevgi ve hoşgörü duygularına sahip, bilimselliğe ve akılcılığa önem veren, empati kurabilen, azimli, çalışkan ve dürüst bireyler olması sağlanabilir (Ekinci Çelikpazu ve Aktaş, 2011). Değer eğitimi ile birlikte insan davranışlarının temelinde yatan inançlar net olarak ifade edebilir. Bu sayede kişi kendi davranışlarının başkalarının yaşamında ne kadar etkili ve önemli olduğunun farkına varabilir (Robb, 1998).

Değer eğitimi, ilk olarak ailede başlar ve çevresel faktörlerden etkilenmektedir. Çocuk, birçok değeri aile ortamında görerek hayatına geçirir. 0-6 yaş aralığındaki çocuklar, ailelerinden ve çevrelerinden gördükleriyle değerleri öğrenir (Ulusoy ve Tay, 2011). Aileler, değer eğitimi uygun bir şekilde kazandırmadığı takdirde doğru ve yanlış davranışı ayırt edemeyen ve ileride kişilikleri gelişmemiş çocuklar yetiştirilmesine neden olacaktır (Özalp Kaplan, 2014). Değer eğitiminin diğer önemli ayağı ise okullardır. Okullar, hem akademik hem de çocukları ahlaki olarak hayata hazırlayan kurumlardır (Kaur, 2015). Okullar, ailede kazandırılan değerlerin daha da pekiştirileceği ve yeni değerlerin kazandırılacağı ortamlardır. Bu doğrultuda okullarda kazandırılacak değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabilir gibi yeni yaklaşım olan değer açıklama ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması; ahlâkî muhakeme ve değer analizi yaklaşımları ile öğrencinin değerlerini anlaması ve değerlerin sistematik analizini yapması sağlanabilir (MEB, 2005). Aile kurumunda gerçekleştiği gibi eğitim kurumu olan okullarda da değer eğitiminin yaşantıların bir parçası haline getirilerek verilmesi en ideal yoldur. Bu yol bireylere öğretmeyi, model olmayı, toplum değerlerini ve sorumluluklarını yerine getirerek kendini yönlendirmeyi

kapsamaktadır (Tahiroğlu ve Aktepe, 2015). Böylece, gençlere motivasyon ve rehberlik sağlayarak onların karakterlerinin oluşmasını sağlar (Jindal, 2013). Değer eğitiminin sağlam temeller taşıması için aile, okul, çevre gibi unsurların rolü önem arz etmektedir.

Genel olarak değer eğitimi, devletler tarafından kapsamlı bir şekilde aynı değer yargılarına sahip bir toplum yetiştirmek amacıyla sistematik olarak uygulanan öğretim programlarıyla verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, 2005 yılından itibaren uygulamaya geçirdiği Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri gibi derslerin öğretim programlarında değer eğitimine verdiği hassasiyeti yansıtmaya çalışmıştır (Çelikkaya, 2013). İlgili öğretim programları geliştirilirken kazanımların oluşturulmasında birey, toplum ve doğa konuları dikkate alınmıştır (Tay ve Yıldırım, 2009). Değerler, geliştirilen öğretim programlarına ayrı bir program ya da ders olarak verilmekten öte sözü edilen derslerin öğretim programlarında ilgili konulara yerleştirilerek benimsetilmeye çalışılmıştır (Mindivanlı, Küçük ve Aktaş, 2012). Yaşamla iç içe olan Sosyal Bilgiler dersinde, ders sürecinin değer temelli olması ve ders konularında değerler ele alınarak kazandırılmaktadır (Yaşar ve Çengelci, 2012). Bu sebeple yeni güncellenen 2018 programında da eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz öğretim programında yer almıştır (MEB, 2018). Bu durum, değer eğitiminde Sosyal Bilgiler dersinin önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Bireylerin insani yönünün şekillenmesi için önemli rolü üstlenen ilkökul kademesi sürecinde değer eğitimine yer verildiğinde, çocuğun karakterinin sağlam bir şekilde oluşmasına katkı sağlar (Aladağ, 2012). İlkokul 1., 2. ve 3. sınıfta okutulan Hayat Bilgisi dersi ve 4. sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersi değer eğitiminde önemli bir rol üstlenmektedir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının özel amaçlarında *“Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları koruma çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları”* ifade edilmektedir. Bu amaç çerçevesinde verilen temel değerlerden sevgi ve duyarlılık değerleri kapsamında verilen doğal çevreye duyarlılıktır. Çevreyi korumak ve geliştirmek için gereken her türlü bilgiyi, değerleri, tutumları, bağlılıkları ve becerileri edinme fırsatı sağlanmalıdır (UNESCO, 2002). Böylece milli eğitimin temel gayesi ve Sosyal Bilgiler dersinin özel amaçları çerçevesinde ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteren, yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi bilen, mekânı algılama becerileri gelişmiş, geleceğe yönelik bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazanmış, temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirilebilecektir.

Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı, farklı kültürleri benimseyen demokratik bir toplumun vatandaşları olarak bilgili ve mantıklı kararlar alan bireyler yetiştirmektir (Tay, Durmaz ve Şanal, 2013). Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilere hem beceri ve değerleri kazandırmaya hem de programda yer alan içeriği öğretmeye çalışır (Gelen, Yılmaz ve Kurtulmuş, 2010). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İlkokul ve Ortaokul 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri olmak üzere toplam 18 değere yer verilmektedir (MEB, 2018). Böylece Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilere bilişsel,

duyuşsal ve devinişsel özelliklerin kazandırılması amaçlanır. Bu amaç kapsamında Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere duyuşsal özellikler değer eğitimi sayesinde kazandırılmaktadır.

Ülkemizde 2017 yılına kadar uygulanan 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında kazandırılması gereken değerlerden birisi “doğa sevgisi” değeridir. Bu program 2017 yılında güncellenmiş, 2018 yılında da revize edilerek yeniden uygulanmaya konulmuştur. Bu programda değerler doğrudan verilmek yerine konular içerisine yer verilmektedir. Ayrıca yeni programda “doğa sevgisi” bir değer olarak bulunmamakta “sevgi” genel bir değer olarak verilmektedir. Yeni programda doğal çevre ile ilgili konular “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında geçmektedir. Bu öğrenme alanını işleyen öğretmenlerin doğal çevreye duyarlılık değeriyle mekân algılama, harita kullanma, konum analizi, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama gibi becerileri öğrencilerine kazandırılması hususunda dikkat çekilmektedir (MEB, 2018). Ayrıca öğrencilerin içinde yaşadıkları çevreyi tanıma, doğal kaynakları verimli kullanma ve doğa sevgisi edinerek çevreye karşı duyarlı olmaya yönelik konular verilmektedir.

Doğal çevreye duyarlılık, “doğal çevre” ve “duyarlık” kavramlarından oluştuğu görülmektedir. Bu kapsamda doğal çevreye karşılık gelen doğa, kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişen, değişen canlı ve cansız varlıkların hepsi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Duyarlılık ise, bireyin çevresi ve doğayla ilişkilerinin farkında olma düzeyidir (Türksoy, 1991). Böylece doğada insan, içinde yaşadığı coğrafyaya karşı saygı ve sevgiyle yaklaşması aynı zamanda bilinçli ve denetimli olma sorumluluğunu göstermesi gerekir (Karasu Avcı, 2016). Doğayı anlamak, okuyabilmek, konuşabilmek uzun bir sürecin sonunda gerçekleşebilecek bir etkinliktir (Meydan, 2015). Doğaya ilişkin bu beklentilerin gerçekleşmesi için erken yaşlarda olumlu tutumların gelişimi sağlanmalı ve doğa dostu davranışlar kazandırılmalıdır (Deniş Çeliker ve Akar, 2015).

Doğal çevreye olan duyarlılığı geliştirecek eğitim, öncelikle çevreye yönelik bilgi düzeyini artırmak, sahip olunan bilgilerin farkında olmayı sağlayacak araçları geliştirmeyi amaçlamalıdır (Türksoy, 1991). Bu nedenle doğal çevreye duyarlılığın oluşması için öğrencilere uygulamalı bir değer eğitimi verilmesi ve öğrenme sürecinde öğrencilerin aktif rol alarak sürece dâhil edilmesi gerekir (Çağlar Karapınar, 2017). Wilson (1996) doğayla etkileşimde bulunan ve doğa eğitimi alan çocukların doğaya karşı merak, ilgi, hayranlık, sevgi gibi duygularında gelişme yaşadıklarını belirtmiştir. Atasoy (2006) doğa sevgisini benimseyen ve buna karşı duyarlı olan öğrencilerin, doğa ile empati kurma, doğaya sevgi ve saygıyla yaklaşma, onu koruma ve ona sahip çıkmayı öğrenip bunları içselleştirerek davranışlarına yansıtacaklarını belirtmektedir (Aktaran Ateş, 2012). Böylece alternatif yaklaşımlar ile öğrencilerin doğaya ilişkin algı, beceri, katılım ve deneyimlerinde artış olduğu görülebilir (Ridgers, Knowles ve Sayers, 2012).

Çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirmektedir. Bu sebepten öğretim programları doğa ile bütünleştirilmediğinde çocuklar, doğayı algılama, doğanın zenginliği ile çeşitliliğini kavrama, doğadaki canlılar için endişelenme gibi çevre bilincinden yoksun bireyler olarak yetişebilirler (Kahyaoglu ve Yetişir, 2015). Okullarda verilen Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilere doğal çevreye

olan duyarlılığın kazandırılmasında önemli bir rol üstlendiği söylenebilir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı kapsamında öğrencilere genel olarak coğrafya konuları doğa sevgisi bağlamında farklı öğretim yaklaşımlarıyla öğretilmektedir. Böylece, öğrenciler ileriki eğitim basamaklarında, günlük yaşantılarında çevreye karşı daha çok sorumluluk duyan, doğanın dilinden anlayan, doğadaki güzelliklere değer veren bireyler olacaktır (Meydan, 2015).

Problem Durumu

2018 İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında öğrencilerin içinde yaşadıkları çevreyi tanımalarına, doğal kaynakları verimli kullanmaya ve doğa sevgisi edinerek çevreye karşı duyarlı olmaya yönelik konular verilmektedir. Bu öğrenme alanını işleyen öğretmenlerin doğal çevreye duyarlılık değeriyle ilgili konuları bağdaştırması istenmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının özel amaçları çerçevesinde öğrencilerin doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışması, sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olması, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermesi beklenmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin doğal çevreye olan duyarlılığının ne düzeyde olduğunun tespiti ve devamında içselleştirilmesi için alternatif etkinlikler kullanarak benimsenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı kapsamında geçen doğal çevreye duyarlılıkla ilgili konuların alternatif etkinliklerle işlenerek öğrencilere kazandırmaktır. Böylece ilgili programda belirtilen amaçlar doğrultusunda doğal çevreye duyarlı bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın amacı çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin “Doğa” hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğal çevreye duyarlılıkla ilgili konularının kazandırılmasına yönelik yapılan uygulamaların etkililiği nedir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında Kastamonu il merkezinde bulunan bir ilkokulda 4. sınıfta öğrenim gören 19 öğrenciyi kapsamaktadır. Araştırma, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve uygulanan etkinliklerle sınırlandırılmıştır.

Yöntem

Çalışmada öğrencilere doğal çevreye duyarlılıkla ilgili konuların kazandırılması amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması tercih edilmiştir. Eğitimsel uygulamaları geliştirmeyi amaçlayan eylem araştırmaları, araştırmacının (genellikle öğretmenlerin) kendi öğretim yolları ve öğrencilerin nasıl daha iyi öğrendiği ile ilgili bilgi toplamak için kullanıldığı sistemli araştırmadır (Demirel, 2005). Eylem araştırması, araştırma ile uygulamanın bir arada yapıldığı ve araştırma

sonuçlarının uygulamaya aktarmasını kolaylaştıran süreç odaklı ve esnek bir yaklaşımı içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Etkinlik kavramı eğitimde tek başına herhangi bir anlamı olmayan fakat öğretmenin rehberliğinde öğrencilerle yapıldığı zaman anlam kazanan faaliyetler olarak nitelendirilmiştir (Watson, 2008). Etkinlikler yapılırken gerek sınıf içinde gerekse sınıf dışında öğrencilerin faal olacakları bir ortam oluşturmalı, öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme imkânı vermeli ve öğrenme sürecinde tek düze olmayan alışıl gelmişin dışında alternatif faaliyetler de sunmalıdır. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının temel felsefesini oluşturan öğrenci merkezli, bilgiyi öğrencinin yapılandığı, sadece sonuç odaklı değil sürece de önem veren ve bilgiyi ezberletmekten ziyade bilgiyi anlamlı hale getirerek öğrenilmesini sağlayan etkinlikler ise alternatif etkinlikler olarak ifade edilmektedir. Bu çerçevede 4. sınıf öğrencileri ile çevreye ilişkin kavramları bilme, çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olma, doğa sevgisini aşılama, doğal çevreye olan duyarlılıklarının artırma, çevreci eylemlerde bulunmaya yönelik alternatif etkinlikler uygulanmıştır. Öğrencilere doğa ilgili konuları kazandırmaya yönelik Bloom Taksonomisi'ne göre öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlar arasındaki etkileşimini sağlayacak (Bkz. Ek-1) alternatif etkinlikler belirlenmiş ve araştırmacılar tarafından eylem planı hazırlanmıştır. Bu eylem planı çerçevesinde öncelikle öğrencilerin doğal çevreye olan duyarlılık hakkındaki görüşlerini tespit etmek için onlara doğa ile ilgili sorular sorulmuş daha sonra konu ile ilgili geliştirilen alternatif etkinlikler uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Kastamonu ilinde 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar dönemi ilkököl 4. sınıfta öğrenim görmekte olan 9'u erkek 10'u kız olmak üzere toplam 19 öğrenciden oluşmaktadır. Uygulamanın yapıldığı yer ilkököl ve ortaoköl aynı binada eğitim gören, iki katlı, teknolojik materyal ve fiziki yapı olarak yeterli düzeyde olan bir okuldur. Çalışma grubu olarak amaçlı örnekleme biçimlerinden kolay ulaşılabilir örneklem tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünde herhangi bir kural bulunmamakla beraber araştırmanın geçerlik ve anlamlılığı elde edilen bilginin zenginliğine bağlıdır (Patton, 2014).

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formundan oluşmaktadır. Görüşme, bireylerin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, tepkileri gibi gözlenemeyen unsurları anlamada yardımcı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada öğrencilerin "doğa" kavramıyla ilgili düşüncelerini derinlemesine bir şekilde ortaya çıkarmak için araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve süreçte uygulanacak olan etkinlikler hazırlanmıştır.

Çalışma 5 hafta süresince etkinliklerin hangi sırayla nasıl yapılacağı planlanarak uygulamaya geçilmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen etkinlikler dönüşümlü olarak uygulanmıştır. Süreç içerisinde sınıf öğretmeni bazı uygulamalarda yer almıştır. Uygulama 3 aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, 20 dakikalık süreyi içeren doğa kavramı hakkında açık uçlu sorunun bulunduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. İkinci aşamada

hazırlanan etkinlikler uygulanmıştır. Bu etkinlikler veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu etkinlikler şunlardır;

Seç, bul ve söyle etkinliği. Bu etkinlikte, belirlenen kazanım (*Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.*) doğrultusunda katılımcıların sayısı kadar oluşturulan fotoğraf albümü etkileşimli tahtaya yansıtılmıştır. Öğrencilere sırasıyla söz verilerek tahtada yer alan fotoğraflardan birini seçmesi ve seçilen fotoğraflarda yer alan doğal ve beşerî unsurları tespit ederek arkadaşlarına söylemeleri istenir. Bu süreçte sadece söz hakkına sahip olan öğrenci resmi seçer, bulur ve söyler.

Öykümü çözümlüyorum etkinliği. Araştırmacılar tarafından “Piknik” adlı hikâye oluşturulmuştur. Hikâyede kısaca İstanbul gibi büyük bir şehirden ormanlarla kaplı bir kırsal ortama pikniğe giden Neslihan ve arkadaşlarının yaşadıkları anlatılmıştır. Hikâyenin sonunda öğrencilere hikâyeye ilişkin olarak cevaplaması istenen 4 soru (1. İstanbul’da yaşayan insanlar çevreye ne şekilde zarar vermişlerdir? 2. Neslihan ve arkadaşları çevreye önem vermekte midir? Neler yapmışlardır açıklayınız. 3. Hikâyede yer alan doğal ve beşerî unsurları sıralayabilir misiniz? 4. Siz yaşadığınız yerin temiz olması için neler yapıyorsunuz?) sorulmuştur.

Kavramları öğreniyorum, şifreyi çözüyorum etkinliği. Bu etkinlikte çengel bulmaca kullanılarak ilgili kazanımda yer alan kavramlar (göl, yayla, yol, fabrika, orman, köprü, okul, park, dağ, ada) öğretilmeye çalışılmıştır. Etkinlik sonucunda bulmacayı doğru tamamlayan öğrenciler gizli şifre olan “Doğa” kavramını bulacaklardır.

Şarkılarla sev beni etkinliği. Bu etkinlikte öğrencilere “Yurdumda” şarkısı öğretilerek hep birlikte söylenmiştir. Böylece öğrencilere doğal çevreye duyarlılık farklı yollarla kazandırılmaya çalışılmıştır.

Doğaya hayat ver etkinliği. Bu etkinlikte öğrencilerle birlikte fidan dikimi uygulaması yapılmıştır. Öğrenci sayısı kadar getiren fidanlar okul bahçesinde uygun görülen yerlere öğrenciler tarafından dikilmiştir. Etkinlikteki amaç öğrencilerin çalışma sürecinde öğrendiklerini davranış haline getirmeleri ve doğal çevreye duyarlılığı artırıcı çevreci eylemde bulunmalarını sağlamaktır. Etkinlik yapılırken araştırmacılar tarafından öğrenci davranışları gözlemlenmektedir.

Üçüncü aşama olan uygulamanın son bölümünde açık uçlu görüşme formu ile öğrencilerin süreç hakkındaki düşünceleri derinlemesine bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği

Araştırmanın geçerlik ve güvenirlilik sağlaması için iki ya da daha fazla araştırmacıyla elde edilen nitel verilerin bağımsız olarak analiz ettirilmesi ve bulguların karşılaştırılması olarak tanımlanan araştırmacı üçgenlemesi yapılmıştır (Patton, 2014). Araştırmanın geçerliliğini artırmak için geliştirilen görüşme formu ve süreçte uygulanacak olan etkinlikler 5 alan uzmanı (1 Türkçe öğretmeni, 1 Sınıf öğretmeni ve 3 Öğretim üyesi) tarafından görüşleri alınmıştır. Uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar, doğrudan alınan yazılı alıntılar aracılığıyla araştırmanın güvenirliliğini desteklemektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi, içerik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan içerik analizi, yazılı metinlerin bazı özelliklerini sayısal olarak belirten bir analiz yöntemi olup, nitel verilerin temel tutarlılıklarını ve anlamlarını belirlemeye yönelik nitel veri indirgeme ve anlamlandırma analizi ve istatistiksel sonuçları arasında bağlantı kurma girişimleri olarak ifade edilmektedir (Patton, 2014: 453). Araştırma verileri çeşitli kategoriler altında ilgili tablolarla gösterilerek, öğrenci görüşlerine paralel olan kodlar cinsiyetlerine göre K1 (Kız öğrenci 1), E1 (Erkek öğrenci 1) şeklinde kodlanarak frekans (f) şeklinde gösterilmiştir. Araştırmanın problem durumu doğrultusunda elde edilen veriler frekans olarak hesaplanıp, betimsel tarzda bulgularda sunulmuş, süreç içerisinde uygulanan etkinlikler araştırmacılar tarafından gözlemlenerek yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın uygulama öncesinde (dersin giriş aşaması) öğrencilere “Doğa” sizin için ne anlam ifade etmektedir? Açıklayınız.” şeklinde açık uçlu soru sorularak, öğrencilerin doğa hakkındaki düşünceleri derinlemesine bir şekilde ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin bu soru ile ilgili görüşleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1
Öğrencilerin Doğa Kavramı Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler	Alt Kategoriler	f		
		Kadın	Erkek	Toplam
Canlılar	İnsanlar(K9)	1	-	1
	Hayvanlar (E1,E2,E6,E7,E9,K5,K8)	2	5	7
	Bitkiler(E1,E3,E5,E6,E7,K1, K2,K10)	3	5	8
Değer	Sevgi (K3,K8)	2	-	2
	Saygı(E3,K3,K5)	2	1	3
Doğaya Karşı Duyarlılık	Bitkilere (E4,E8,K3,K6,K7)	3	2	5
	Hayvanlara (K7)	1	-	1
Doğal Çevre	Çevreye (E4,E8, K6, K7)	2	2	4
	Hava (E7)	-	1	1
	Su (E3,E8)	2	-	3
	Orman (E4)	-	1	1

Tablo 1’de görüldüğü üzere öğrencilere “Doğa sizin için ne anlam ifade etmektedir? Açıklayınız.” sorusuna ilişkin verilen cevaplar “canlılar, değer, doğaya karşı duyarlılık ve doğal çevre” olmak üzere toplam dört kategori oluşmuştur. Görüşler içerisinde canlılar kategorisine en fazla vurgu yapılırken; doğal çevre kategorisine en az vurgu yapıldığı ortaya çıkmıştır. Aşağıda öğrenci görüşlerinden örnekler verilmektedir.

“Yerlere çöp atamamalı ve ormanlara ağaç dikmeliyiz.” (E4)

- “Doğadaki hayvanları çok sevmek.” (K8)
 “Ağaçları kesmemek ve doğaya zarar vermemek.” (K7, K6)
 “Hayvanlar, bitkiler, temiz hava.” (E7)
 “Ağaçlara su vermek ve onların kesilmesini önlemek.” (E8)
 “Çiçeklere zarar vermemek.” (K3)
 “Allah’ın ve insanların yaptığı her şeyi sevmek.” (K9)

Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanının 3 numaralı kazanımında geçen “SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder” adlı kazanımın öğretimi öğrencilerle etkileşimli olarak kazandırılmıştır. Uygulamanın ilk haftasında “Seç, Bul ve Söyle” etkinliği yapılmıştır. “Seç, Bul ve Söyle” etkinliği ile belirlenen kazanım doğrultusunda etkileşimli tahtaya yansıtılan fotoğraflar sırası ile öğrencilere söz verilmek suretiyle fotoğraflarda yer alan doğal ve beşeri unsurlar tespit ederek bulmaları ve arkadaşları ile paylaşımları istenmiştir. Süreçte araştırmacılar gözlemci rolünde ve aynı zamanda öğrencilere rehber olmaktadır. Öğrencilerin uygulamada yer alan fotoğraflar dikkatlerini çekmiş, bazı fotoğraflarda farklı görüşler ortaya koydukları, doğal ve beşeri unsurları belirlemede başarılı oldukları gözlemlenmiştir.

Uygulamanın 2. haftasında bir önceki haftada yapılanlar hakkında bir hatırlatma yapılmış ve ardından “Öykümü Çözümlüyorum” etkinliği çerçevesinde oluşturulan “Piknik” adlı hikâye öğrenciler tarafından 1 ders saati süresince önce sessizce okumaları istenmiştir. Bireysel okuma bittikten sonra araştırmacılar tarafından sesli bir şekilde okunarak öğrenciler tarafından dinlenmiştir. Bir sonraki derste öğrencilerin okudukları öykü hakkında cevaplamaları istenilen 4 sorunun yer aldığı çalışma kâğıdı dağıtılmıştır. Cevaplar incelendiğinde öğrencilerin öyküde yer alan doğal ve beşeri unsurları tabloda gösterebildikleri, çevreye verilen zararları ve doğanın önemini tespit edebildikleri görülmüştür.

Uygulamanın 3. haftasında “Kavramları Öğreniyorum, Şifreyi Çözüyorum” çengel bulmaca etkinliği, belirlenen kazanım doğrultusunda yer alan kavramları öğretmek amacıyla hazırlanmış ve uygulanmıştır. Öğrencilere bulmaca etkinliği yapılacağı söylendiğinde çok sevindikleri görülmüştür. Öğrencilerden dersin ilk 20 dakikasında bulmacayı bireysel olarak çözmelerini, ardından şifreyi bulan kişinin sessizce öğretmenine söylemesi istenmiştir. Öğrencilerin şifreyi bulmak için bulmacaya olan ilgilerinin daha da arttığı gözlemlenmiştir. Tüm öğrenciler bulmacayı çözdükten sonra sıra arkadaşıyla birlikte bulmacanın sorularına verdikleri cevapları kontrol etmeleri istenmiştir. Ardından bulmacanın cevapları, tüm öğrencilerle birlikte kontrol edilmiştir. Bazı kavramların (park, yayla, ada, göl) öğrenciler tarafından karıştırıldığı gözlemlenmiştir.

Uygulamanın 4. haftasında “Şarkılarla Sev Beni” etkinliği ile öğrencilere doğaya karşı duyarlılığı farklı yollarla aşlamak için “Yurdumda” şarkısı etkileşimli tahtaya yansıtılmıştır. Bütünleştirilmiş yaklaşıma yönelik olarak disiplinler arası bir etkinlik olan bu etkinlikte müziğin dersi aktifleştirerek öğrencide öğrenmeyi anlamlı kılmaya yönelik katkısından yararlanılmıştır (Özgül, 2016). Şarkının sınıfın geneli tarafından bilindiği görülmüştür. Şarkı önce araştırmacılar tarafından söylenmiş ardından sınıf ile beraber söylenmiştir. Bazı öğrenciler grup oluşturarak şarkıyı birlikte söylemek istemişlerdir. Şarkıyı söyledikten sonra şarkının bizlere ne

anlatmak istediği hakkında bir değerlendirme yapılmıştır. Öğrencilerin eğlenerek öğrendikleri gözlemlenmiştir. İkinci ders saatinde öğrencilere “Doğaya Hayat Ver” etkinliği kapsamında birlikte fidan dikimi uygulaması yapılacağı söylenmiştir. Öğrencilerin alkışları, bu etkinliğe istekli olduklarını göstermiştir. Her öğrenciye istediği arkadaşıyla fidan dikimini gerçekleştirebileceği söylenmiştir. Sınıf öğretmeni, okul müdürü ve yardımcılarının da bu etkinliğe katılmaları öğrencileri daha mutlu ettiği görülmüştür. Okul çalışanları tarafından açılan çukurlara öğrenciler fidanlarını dikmiş ve dayanışma içerisinde fidanlara can suyu verdikleri, fidanların etrafını çevreledikleri görülmüştür. Teneffüste diğer sınıflardaki arkadaşlarına fidanlarını göstererek bu süreçte çok mutlu oldukları araştırmacılar tarafından gözlemlenmiştir.

Uygulamanın son haftası (5.hafta) öğrencilerin süreç hakkında öğrencilerin düşüncelerini değerlendirmeyi amaçlayan açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. ““Doğaya karşı duyarlılık” ile ilgili yaptığınız etkinliklerden hangilerini severek yaptınız? Açıklayarak yazınız.” sorusuna dair öğrenci görüşleri Tablo 2’de yer verilmektedir.

Tablo 2
Öğrencilerin Uygulanan Etkinlikler Hakkındaki Görüşleri

Seçilen etkinlikler	Etkinliklerin Seçilme Nedenleri	f		
		Kadın	Erkek	Toplam
Doğaya Hayat Ver	Eğlenceli (E6,E9,K10)	1	2	3
	Doğa sevgisi (E3, E4, E8, K2, K3, K5, K8)	4	3	7
	Doğa Duyarlılığı (E1,E5,E7,K1,K4,K6, K7, K9,K10)	6	3	9
Kavramları Öğreniyorum, Şifreyi Çözüyorum	Zekâyı Geliştirmesi (E3)	-	1	1
	Eğlenceli (E6,E9,K10)	1	2	3
Şarkılarla Sev Beni Düşün, Bul ve Söyle	Bulmacaların Sevgisi(K8)	1	-	1
	Eğlenceli (E6,E9,K10)	1	2	3
Öykümü Çözümlüyorum	Eğlenceli (E6,E9,K10)	1	2	3
	Eğlenceli (E6,E9,K10)	1	2	3
Öykümü Çözümlüyorum	Doğanın önemi (K7)	1	-	1

Tablo 2 incelendiğinde, öğrenciler yaptıkları etkinliklerden “Doğaya Hayat Ver, Şarkılarla Sev Beni, Kavramları Öğreniyorum, Şifreyi Çözüyorum, Düşün, Bul ve Söyle ve Öykümü Çözümlüyorum” etkinliklerini tercih ettikleri; bu etkinliklerden en çok “Doğaya Hayat Ver” fidan dikimi etkinliğini sevdiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu etkinliği seçme gerekçeleri bağlamında; doğayı güzelleştirme, doğaya duyulan sevgi ve duyarlılık, doğanın önemi ve etkinliğin eğlenceli bulunması olarak ifade edilmiştir. Aşağıda öğrencilerin görüşlerinden örnekler verilmektedir.

“Doğaya Hayat Ver. Fidan dikme etkinliğini sevdiğim. Çünkü hem kendime bir sorumluluk edindim hem de doğaya bir fidan ekledim. Her gün onunla ilgilenip onu sulayacağım” (E7).

“Doğaya Hayat Ver. Fidan dikme etkinliği. Çünkü doğaya hayat kazandırdım”(K1).

“Doğaya Hayat Ver. Fidan dikme etkinliği. Nedeni, doğayı sevdiğim için”(K5).

"Doğaya Hayat Ver, Şarkılarla Sev Beni, Kavramları Öğreniyorum, Şifreyi Çözüyorum, Düşün, Bul ve Söyle etkinliklerini sevdim. Çünkü eğlenerek öğrendik. Böylece hem ormana karşı hem de doğaya karşı bir iyilik yaptık." (K10)

"Doğaya Hayat Ver. Fidan dikme etkinliğini sevdim. Çünkü doğamızı korumalıyız. Her insan bir fidan dikmeli. Ben de arkadaşlarımla ilk defa diktim." (E1)

"Kavramları Öğreniyorum, Şifreyi Çözüyorum. Etkinliğini sevdim. Çünkü bulmacalar zekamızı geliştirir." (E3)

"Öykümü Çözümlüyorum. Etkinliğini sevdim. Çünkü hikâye okumak zekli bir iştir ve bizi geliştirir." (K7)

Etkinlikler tamamlandıktan sonra, uygulama öncesine göre öğrencilerin doğa ile ilgili görüşlerindeki değişikliğin anlaşılabilmesi için "'Doğa" sizin için ne anlam ifade etmektedir? Açıklayınız." sorusu yeniden sorulmuştur. Bu soruya yönelik olarak öğrencilerin görüşleri Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3
Öğrencilerin Doğa Kavramı Hakkındaki Görüşleri

Kategoriler	Alt kategoriler	f		
		Kadın	Erkek	Toplam
Canlılar	Bitkiler (K4,K8, K6)	3	-	3
		2	2	4
Doğal Çevre	Yeryüzü (K7, E1, E5, K9) Su (K4, K8)	2	-	2
Değer	Sevgi (E3,E4,E8,E9,K1,K2,K5,K9,K10)	5	4	9
	Saygı (E4)	-	1	1
	Özgürlük (E6)	-	1	1

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin uygulama öncesinde ortaya çıkan Tablo 1'de yer alan görüşlere ilaveten yeni alt kategoriler geliştirdikleri görülmektedir. Bu açıdan, "Doğal çevre" kategorisinde "Yeryüzü" alt kategorisi (K7, E1, E5, K9) ve "Değer" kategorisinde "Özgürlük" alt kategorisi geliştirilmiştir. Ayrıca daha önce kavram geliştiremeyen öğrencilerin bitki (K4, K8, K6), su (K4, K8), sevgi (E3, E4, E8, E9, K1, K2, K5, K9, K10) ve saygı ile ilgili (E4) kategorilere yönelik kavramlar geliştirebildikleri görülmektedir. Tablo 3, Tablo 1 ile kıyaslandığında yapılan etkinliklere bağlı olarak 4 öğrencinin (K4, K8, K9, E4) birden çok alt kategoride, diğer 12 öğrencinin ise sadece bir alt kategoride kavram geliştirdiği tespit edilmiştir. Özellikle etkinlikler yapıldıktan sonra 9 öğrencinin de sevgi değerine yönelik kavram geliştirmeleri, değer eğitimi açısından etkinliklerin önemini ortaya koymaktadır. Aşağıda öğrencilerin görüşlerinden örnekler verilmektedir.

"Sevgi ve saygı duymak" (E3).

"Doğayı sevip ve korumamız gerektiği" (K1).

"Doğa olmasa hayvanlar köylerimize saldırır" (E1).

"Doğadaki her canlının yaşamını ifade ediyor" (K9).

"Doğa özgürlüğü ifade etmektedir" (E6).

“Yaptığınız etkinlikler sonucunda doğaya karşı yerine getirmeniz gereken sorumluluklarınız hakkındaki düşünceleriniz değişti mi? Değiştiyse bunlar nelerdir?” sorusuna dair öğrencilerin görüşleri Tablo 4’te yer verilmektedir.

Tablo 4

Etkinlikler Sonucunda Doğaya Karşı Sorumluluklarına İlişkin Öğrencilerin Görüşleri

Düşüncelerin durumu	Edinilen Sorumluluklar	f		
		Kadın	Erkek	Toplam
Değişmiştir	Korumak (K2,K6,E1,E8,K4,K1)	4	2	6
	Kirletmemek (E6,K3,K10,E4,E9,E3,E5,K8,K5)	4	5	9
Değişmemiştir	(E7, K9)	1	1	2

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin doğaya karşı yerine getirilmesi gereken sorumluluklar hakkındaki düşünceleri iki farklı kate

goride yer aldığı görülmektedir. Yapılan etkinliğe bağlı olarak öğrencilerin çoğunluğunun doğaya karşı yerine getirilmesi gereken sorumluluklar hakkındaki düşüncelerinin değiştiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerine göre iki öğrenci dışında uygulanan etkinlikler yoluyla edinilen sorumlulukların davranışlara yansıtılması gerektiği ifade edilmektedir. Aşağıda öğrenci görüşlerinden örnekler verilmektedir.

“Ağaçları budamalı, sularımızı israf etmemeli, ağaçların üzerine bir şey yazmamalıyız” (K7)

“Doğayı kirletmemek, ağaçları kesmemek” (E9)

“Doğaya saygı göstermeliyiz” (K6).

“Düşüncelerim değişmedi. Önceden de fidan dikip suluyor ve buduyorduk.” (E7)

“Doğayı sevmeliyiz” (E1).

“Benim düşüncelerim değişti. Önceden doğaya azda olsa kötü davranıyordum. Şimdi kötü davranmıyorum”(E6).

“Düşüncelerim değişmedi. Ben doğanın korunması gerektiğini biliyordum. Ama arkadaşlarım bunu bildikleri halde zarar veriyorlar. Artık onların da doğayı koruyacağını umuyorum” (K9).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı öğrencilerde bazı becerilerin kazandırılmasını amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda Türkiye Yeterlilikler Çerçevesiyle de uyumlu olarak ders kapsamında kazandırılacak 27 beceri belirlenmiştir. Bu becerilerden birisi empati becerisidir. Araştırmanın ana konusu olan doğal çevreye duyarlılık hususunda empati becerisinin büyük önemi bulunmaktadır. Dolayısıyla bu becerinin yapılan etkinliklerle kazanılıp kazanılmadığını tespit etmek amacıyla etkinliklere katılan öğrencilere “Kendinizi doğadaki bir ağaç yerine koyduğunuzda insanların size karşı nasıl davranmalarını istersiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya yönelik olarak öğrencilerin görüşleri Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde, öğrenciler kendilerini bir ağaç yerine koyduklarında insanlardan istedikleri ve istemedikleri davranışlar olarak birtakım beklentilerinin olduğunu ifade etmiştir. Aşağıda öğrenci görüşlerinden örnekler verilmektedir.

Tablo 5

Öğrencilerin Empati Kurması Sağlanarak Doğa Hakkında Oluşturduğu Görüşleri

Öğrencilerin Empati Durumları	f		
	Kadın	Erkek	Toplam
Bakım yapmaları (Sulama, Budama vb.) (E4, E6, E7, K3, K9, K10,)	3	3	6
Durumlar			
Sevgi ve saygı duymaları (E8)	-	1	1
Zarar vermemek (Yakma, Kesme, vb.) (E1, E3, E9, K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8)	7	4	11

" Beni sevenler isimlerini üzerime kazımasınlar" (K8).

" Beni sevsinler ve saygı duysunlar" (E8).

" Beni kesmesinler, dallarımı kırmasınlar" (K5).

" Odun diye yakmasınlar" (K1).

" Beni sulamalarını, bana şarkı söylemelerini isterim" (K9).

" Beni kesip kâğıt yaptıktan sonra boş yere kullanmasınlar" (E1).

Öğrencilerin açıklamalarından anlaşıldığı üzere empati becerisi açısından "beni kesmesinler, dallarımı kırmasınlar, yakmasınlar" gibi olumsuz durumları belirterek çevreye duyarlılık açısından farkındalık oluşturmuşlardır.

Öğrencilere yöneltilen "Uygulanan etkinlikler derse olan ilginizi nasıl etkiledi? Açıklayınız." sorusuna dair öğrenci görüşleri Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6

Öğrencilerin Etkinlikler Sonrası Derse Olan İlgileri Hakkındaki Görüşleri

Öğrencilerin İlgi Durumu	f		
	Kadın	Erkek	Toplam
Derse olan ilgim artmıştır (E3, E7,E8, K3, K5, K10, K9, K6, K4)	6	3	9
Dersi olan sevgim artmıştır (E1, E5,E4, K7, K8,)	2	3	5
Doğaya olan sevgim artmıştır (E6, E9, K2)	1	2	3

Tablo 6 incelendiğinde uygulanan etkinlikler sonucunda öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirdikleri, ilgilerinin arttığı, derse verilen önemin arttığı, dersi ve doğayı sevmelerini sağladığı tespit edilmiştir. Aşağıda öğrenci görüşlerinden örnekler verilmektedir.

"Doğayı daha iyi tanıdım. Derslerimde doğa ile ilgili olan konulara hemen cevap verebilirim." (K2)

" Etkinlikleri çok sevdim. Derse olan ilgim daha çok arttı." (K3)

"Uygulanan etkinliklerden derse önem vermeyi ve böylece doğayı umursamayı öğrendim." (E6)

"Dersi daha çok sevdim. Keşke bütün dersler böyle olsa." (K4)

"Uygulanan etkinlikler eğlenceliydi. Bütün öğrencilerin de bizim gibi yapması gerekiyor. Derse olan ilgim daha çok arttı." (K9)

Öğrencilerin açıklamaları incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin çeşitli etkinliklerle işlendiğinde derse olan ilgilerinin arttığı, doğayı daha iyi tanıyarak umursamaya başladıkları dolayısıyla doğaya karşı duyarlı bir birey olma yönünde farkındalığın oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma, öğrencilerin doğal çevreye olan duyarlılığının alternatif etkinliklerle kazandırılıp kazandırılmayacağına tespiti amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda uygulama öncesinde, dersin giriş aşamasında, öğrencilere doğa hakkındaki görüşlerini derinlemesine bir şekilde ortaya çıkarmak için “Doğa sizin için ne anlam ifade etmektedir? Açıklayınız.” şeklinde açık uçlu soru sorulmuştur. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan doğaya karşı duyarlılık, doğal çevre, canlılar ve değer kavramı şeklinde dört farklı kategori oluşturulmuştur. Öğrencilerin verdiği cevaplardan anlaşıldığı üzere, bireyler saygı ve sorumluluk değerlerine sahip olduklarında doğayı anlama, doğaya saygı duyma, doğadan sorumlu olma gibi birçok anlayışı geliştirebilmektedir (Gül, 2013).

Araştırma süreci içerisinde öğrencilerin doğal çevreye olan duyarlılığını arttırmak için hikâye okuma etkinliği uygulanmıştır. Hikâye okuma etkinliği sonrasında anlatılanlar hakkında sorular sorularak cevaplar alınmıştır. Böylece öğrencilere uygulanan alternatif etkinliklerle doğal çevreye olan duyarlılıkları geliştirilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin hikâye okuma etkinliği sonrasında sorulara verilen cevaplar incelendiğinde hikâyede yer alan beşeri ve doğal unsurları tabloda gösterebildikleri ve çevreye verilen zararların farkında oldukları tespit edilmiştir. Dolayısıyla, hikâye okuma etkinliği öğretimde etkin bir şekilde kullanılmıştır. Alanyazında Sosyal bilgiler ders kitaplarında en fazla kullanılan edebi tür hikâyedir. Martinez (2007) derslerde hikâyeye kullanıldığında öğrencilerin motive olduğunu, alıştırmalara katıldığını ve belirlenen tüm beklentileri yerine getirdiğini belirtmektedir. Sosyal bilgiler derslerinde edebi ürünlerin kullanılmasının amaçlarından birinin öğrencilerde okuma ve anlama becerilerini geliştirmektir (Öztürk, Coşkun Keskin ve Otluoğlu, 2012). Derslerde edebî metinlerin kullanılması değer aktarımı yöntemlerinden ahlaki muhakeme ve değer analizi yöntemlerinin kullanımı için son derece elverişli bir durum oluşturmaktadır (Karatay, 2011). İbret, Karasu Avcı, Karabıyık, Güleş ve Demirci (2017) Sosyal Bilgiler dersinde edebi ürünlerin katkılarını; konuyu somutlaştırma, konuların daha iyi anlaşılmasını sağlama, dersi ilgi çekici, eğlenceli ve verimli hale getirme, derste örnek vermeyi sağlama, konuyu kavratmaya yardımcı olma, değerlerin aktarımını ve dersin işlenişini kolaylaştırma olarak ifade etmektedir. Alanyazında yapılan bu çalışmalara benzer olarak araştırma sonucunda da hikâyeye okuma etkinliğinin öğrencilerde belirgin bir şekilde farkındalık oluşturduğu görülmüştür.

Araştırmada yapılan çengel bulmaca etkinliği ile kazanım doğrultusunda yer alan kavramların öğretilmesi hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yapılan çengel bulmaca etkinliğiyle belirlenen kazanım doğrultusunda yer alan kavramlar öğretilmeye çalışılmıştır. Bu etkinliğin öğrencilerin derse karşı olan ilgilerini belirgin bir şekilde arttırdığı görülmüştür. Bir öğrenme aracı olan bulmaca etkinlikleri öğrencilerin, konuyu öğrenmede faydalı olduğu, derste aktif olmasını sağladığı ve derste eğlendikleri görülmektedir (Kaymakçı, 2012; Serna ve Azor, 2011). Etkinliğin kavram öğretiminde etkili olduğu ancak park, yayla, ada, göl gibi bazı kavramların kazanılmışlık düzeyi yetirince oluşmadığından öğrenciler tarafından karıştırıldığı gözlemlenmiştir.

Yapılan çalışmalarda müziğin Sosyal Bilgiler dersinde yer almasının, öğrencilerin dikkatini çekmesine yardımcı olduğu, müziğe farklı bir bakış açısı

getirdiği görülmektedir (Gülüm ve Ulusoy, 2008; Mangram ve Weber, 2012). Müzik dersi aktifleştirerek öğrencide öğrenmeyi anlamlı kılmaktadır (Özgül, 2016). Araştırmada müziğin bu etkisinden yararlanılmış ve öğrencilerde doğaya karşı duyarlılık müzikle aşılmanaya çalışılmıştır. Bu amaçla sınıfça şarkı söyleme etkinliği yapılmış ve sonrasında şarkının doğal çevreye duyarlılık konusunda hangi mesajları verdiği sorgulanmıştır. Öğrencilerden gelen cevaplardan anlaşıldığı üzere, Sosyal Bilgiler dersinde müziğin kullanımı dersi aktif ve zevkli hale getirerek, öğrencilerin derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Öğrenciler, düşündürücü ve duygusal yaklaşım uygulamalarına izin veren farklı etkinliklerde yer aldıklarında yaşantılarından daha fazla şey öğrenmektedir. (Milkova, Vymetalkova ve El-Hmoudova, 2015). Bu çerçevede araştırmanın son aşamasında "Doğaya Hayat Ver" etkinliği ile öğrencilere fidan dikimi gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlik araştırmada uygulanan hikâye, bulmaca ve şarkı söyleme etkinliklerine oranla öğrenciler tarafından en fazla beğenilerek yapılan etkinlik olmuştur. Tüm öğrencilerin bu etkinliğe istekli bir şekilde katıldığı görülmüştür. Yapararak-yaşayarak öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin bilimsel süreç becerilerini olumlu yönde geliştirmektedir (Bilgin ve Toksoy, 2007). Alanyazında da yapararak-yaşayarak öğrenme etkinliklerinin öğrencinin derse katılımını artırma, araştırmacı kişiler yetiştirme ve aktif öğrenme açısından etkili olduğu belirtilmektedir (Aykaç ve Başar, 2005). İlkokul Sosyal bilgiler dersinde Coğrafya disiplinine ilişkin konular işlenirken öğrenci faaliyetlerine yer verilmesi, öğrencilerin derse karşı güdülenmesini ve konuyu somutlaştırarak öğrenmesini sağlamaktadır (Yaşar, 2004). Böylece, çevre eğitimi bireylerin çevreye karşı tutumunu etkileyeceği ve çevresel konular hakkında bilgi kazandırmada yardımcı olmaktadır (Omoogun, Egbonyi ve Onnoghen, 2016). Ayrıca öğrencilerin yapılan doğa faaliyetleri sayesinde farkındalıklarının arttığı ve duyuşsal özelliklerinin geliştiği görülmüştür (Özdemir, 2010).

Araştırmada yapılan tüm etkinlikler sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerden 15'nin doğal çevreye duyarlılık konusunda düşünceleri değişirken, 2 öğrencinin düşüncesinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Görüldüğü üzere, öğrencilerde alternatif etkinlik uygulamaları doğa ile ilgili konuların öğretilmesinde ve doğal çevreye duyarlılığın kazandırılmasında etkili olmaktadır. Bu çalışma sonucunda öğrencilerde, yapılan alternatif etkinlikler yardımıyla doğal çevreye karşı farkındalık oluşturulmuştur. Okulda çevre eğitimi ile ilgili yapılan uygulamalar, bireylere küçük yaştan itibaren çevre sorumluluğu kazandırmada büyük önem taşır (Tuncel, 2018). Bulgulara dayalı olarak elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki önerilere yer verilmektedir:

- Öğrencilerin doğa sevgisi değerini kazanmasında, doğal çevreye karşı duyarlılığın geliştirilmesinde, kendi deneyimleri ile öğrenmeleri için fidan dikme gibi sınıf dışı etkinliklere yer verilmelidir. Bu yönde gerçekleştirilecek bir faaliyette öğrencilerin en yakınında olan okul bahçesi çevresinin kullanılabilmesi gibi okul idaresi tarafından belirlenecek başka bir bölge de kullanılabilir.

- Sosyal Bilgilerde çevre konularıyla ilgili yapılan araştırmalarda, birey ve toplum açısından öğrencilerin doğal çevreye olan duyarlılığın kazandırılmasının önemi belirtilebilir.

- Öğrencilerin seviyesi, ilgi alanları ile konunun işleniş durumu gibi faktörler göz önüne alınarak etkinliklerin kullanım tarzı, sayısı ve sırası öğretmenler tarafından değiştirilebilir. Çalışmada yer alan etkinlikler veya bu etkinliklere benzer etkinlikler Sosyal bilgiler dersi içindeki birçok konu kapsamı için uygulanabilir. Böylece ders ilgi çekici hale getirilerek öğrencinin öğrenme motivasyonu arttırılabilir.

- Çalışma farklı eğitim seviyesindeki öğrenciler, öğretmen adayı ya da öğretmenlerde araştırılabilir.

- Yapılan bu çalışma, nitel bir araştırmadır. İleride yapılacak çalışmalarda nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılarak doğal çevreye duyarlılığa yönelik tutum ölçeği geliştirilerek incelenebilir.

- Doğal çevreye duyarlık değerinin kazandırılmasında söz konusu olan alternatif etkinlikler dışında farklı etkinlikler geliştirilerek incelenebilir.

Kaynakça

- Aladağ, S. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi. *TSA*, 16(1), 123-146.
- Ateş, H. (2012). *Gülsüm Cengiz' in öykülerinin çocukta doğa sevgisi ve çevre bilinci geliştirme açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aydın, İ. (2014). Değer kavramı ve değer yükleme. İ. Aydın ve K. Yılmaz (Ed.), *Eğitim yönetimi, denetimi ve yazıları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aykaç, N. ve Başar, E. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim programının değerlendirilmesi*. Eğitimde yansımalar: VIII Yeni ilköğretim programlarını değerlendirme sempozyumu bildiriler kitabı. Ankara: Sim Matbaası.
- Bacanlı, H. (1999). Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 5(4), 597-610.
- Balcı, F.A. ve Yanpar-Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Baş, G. ve Beyhan, Ö. (2012). Türkiye’de değerler eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 55-77.
- Bilgin, İ., ve Toksoy, A. (2007). Yaparak yaşayarak öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin bilimsel süreç becerilerine etkisi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 163 - 169.
- Çağlar-Karapınar, B. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğa eğitimi hakkında metaforik algıları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Coşkun, Y. ve Yıldırım, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 311-328.
- Çelikkaya, T. (2013). Ortaokulda doğrudan kazandırılacak değerlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi kitabına yansıma düzeyleri. *Turkish Studies*, 8(8), 1715-1731. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5480>.

- Çiftçi, T. ve Eser-Ünaldı, Ü. (2014). Coğrafya öğretmenlerinin değer eğitiminin mevcut durumu ile ilgili görüş ve düşünceleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(2), 81-99.
- Gelen, İ., Yılmaz, A. ve Kurtulmuş, M. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyleri ile değerleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 237-246.
- Gül, F. (2013). İnsan-doğa ilişkisi bağlamında çevre sorunları ve felsefe. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 17-21.
- Gülüm, K. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler dersinde göç konusunun işlenişinde halk türkülerinin kullanılması (Örnek bir çalışma). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 112-127.
- Gürdoğan-Bayır Ö. ve Çengelci-Köse, T. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarına göre ilkokullarda değer eğitimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 317- 339.
- Demirel, Ö. (2005). *Eğitim Sözlüğü*, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Deniş-Çeliker, H. ve Akar, A. (2015). Ortaokul öğrencilerinin doğaya ilişkin metaforları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 101-119.
- DeNobile, J. ve Hogan, E. (2014). Values education: What, how, why and what next? *Curriculum and Leadership Journal*, 12(1).
- Ekinci-Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6., 7., ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 6(2), 413-424. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.2274>.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30, 169-202. <https://doi.org/10.1080/713657146>
- İbret, B. Ü., Karatekin, K., Karasu Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Millî Eğitim*, 207, 5-23.
- İbret, B. Ü., Karasu Avcı, E., Karabıyık, Ş., Güleş, M. ve Demirci, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9), 104-124.
- Jindal, J. (2013). Value based education-need of the day. *International Journal of Emerging Research in Management and Technology*, 2(9), 24-26.
- Karasu Avcı, E. (2016). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminde coğrafya disiplininin rolü. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 1(1), 36-58.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1439-1454. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.2191>.
- Kahyaoğlu, M. ve Yetişir, M. İ. (2015). Doğa kavramı ve çocukların doğadan uzaklaşmasına ilişkin fenomenografik bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 40(182), 159-170.
- Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler dersinde bulmaca kullanıyorum. *Journal of Inquiry Based Activities*, 2(2), 86-99.
- Kaur, S. (2015). Moral values in education. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 20(3), 21-26.

- Mangram, J. A. ve Weber, R. L. (2012). Incorporating music into the social studies classroom: A qualitative study of secondary social studies teachers. *Journal of Social Studies Research*, 36(1), 3-21.
- Martinez, B. I. (2007). A story-based approach to teaching English-A classroom experience. *Encuentro*, 17, 52-56.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4-5. sınıflar öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6. ve 7. sınıflar)* <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden 10. 03. 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Meydan, A. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde doğa eğitimi, A. Şimşek, S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler eğitimi*. (ss. 259-282). Ankara: Pegem Akademi.
- Milkova, E., Vymetalkova, D. and El-Hmoudova, D. (2015). Practising and reinforcing skills using puzzles. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 182, 660 – 667. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.805>
- Mindivanlı, E., Küçük, B. ve Aktaş, E. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimlerin kullanımı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 93-101.
- Omoogun, A. C., Egbonyi, E. E. and Onnoghen, U. N. (2016). From environmental awareness to environmental responsibility: Towards a stewardship curriculum. *Journal of Educational Issues*, 2(2), 60-72. <https://doi.org/10.5296/jei.v2i2.9265>
- Özalp-Kaplan, N. (2014). *İlkokullarda değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelere yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 125-138.
- Özgül, İ. (2016). Integration in general music education. *Conference of the International Journal of Arts and Sciences*, 9(2), 53-60.
- Öztürk, C., Coşkun-Keskin, S. ve Otluoğlu, R. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*, Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Ridgers, N. D., Knowles, Z. R. and Sayers, J. (2012). Encouraging play in the natural environment: A child-focused case study of Forest School, *Children's Geographies*, 10(1), 49-65. <https://doi.org/10.1080/14733285.2011.638176>
- Robb, B. (1998). What is values education and so what? *The Journal of Values Education*, 1, 1-11.
- Serna, I. M. and Azor, J. F. P. (2011, July). Active learning: Creating interactive crossword puzzles. *Congreso Internacional de Innovacion Docente Universidad Politecnica de Cartagena*. CMN 37/38 Cartagena.
- Tahiroğlu, M. ve Aktepe, V. (2015). Değerler eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen etkinliklerin demokratik algı ve davranışlar üzerine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 309-345.

- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1499-1542.
- Tay, B., Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *GEFAD / GUJGEF* 33(1), 67-93.
- TDK. (2018). Büyük Türkçe Sözlük.
- Tuncel, G. (2018). Sosyal bilgiler dersinde "Doğal çevreye duyarlılık" değerinin geliştirilmesinde alternatif çevreci uygulamalar. *International Journal of Geography and Geography Education*, 38, 91-103.
<https://doi.org/10.32003/iggei.440890>
- Türksoy, Ö. (1991). Çevre duyarlılığı eğitimde bilişsel yaklaşım, çocuk ve temel çevre özellikleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 15(80), 80-88.
- Ulusoy K. ve Tay, B. (2011). Sosyal bilgilerde değer eğitimi. R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.). *Sosyal Bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-II* (s.60-72). Ankara: Pegem Akademi.
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2002). Education for Sustainability from Rio to Johannesburg: Lessons Learnt from a Decade of Commitment. *World Summit on Sustainable Development*, 26. August 4, September. Johannesburg, South Africa.
- Watson, A. (2008). Task transformation is the teachers' responsibility. In O. Figueras, J. L. Cortina, S. Alatorre, T. Rojano and A. Sepulveda (Eds.), *Proceedings of the 32nd Annual Meeting of the North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education*, 1, 147-153, Morelia, Midioacan, Mexico: Midioacan University of Saint Nicholas of Hidalgo.
- Wilson, R.A. (1996). Starling early: Environmental education during the early childhood years. <http://www.ericdigests.org/1998-1/early.htm> adresinden erişildi.
- Yaşar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde görsel materyal kullanımı ile coğrafya konularının eğitimi ve öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 163.
- Yaşar, Ş. ve Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ek Eylem Planı

Hafta	Ders	Etkinlik	Süre
1. Hafta	1. Ders	Doğa kavramı hakkında açık uçlu sorunun bulunduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır.	20 dk
	2. Ders	Doğanın önemi, "6.Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder." kazanımı hakkında ders işlenmiştir.	40 dk
	3. Ders	"Seç, Bul ve Söyle" etkinliği	40 dk
2. Hafta	4. Ders	"Öykümü Çözümlüyorum" etkinliği (Öykü okuması)	40 dk
	5. Ders	"Öykümü Çözümlüyorum" (Öykü hakkındaki soruların cevaplanması)	40 dk
3. Hafta	7. Ders	"Kavramları Öğreniyorum, Şifreyi Çözüyorum" etkinliği	40 dk
4. Hafta	8. Ders	"Şarkılarla Sev Beni" etkinliği	40 dk
	9. Ders	"Doğaya Hayat Ver" etkinliği	60 dk
5. Hafta	10. Ders	Açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır.	40 dk

Summary

Introduction

The first step in value education begins in the family. The child sees many values in the family environment and puts them into his life. The second step in value education is the schools. Schools are the environments where the values gained in the family are reinforced and some new values will be acquired. The Social Studies course that is taught in schools plays an important role in value education. In the Social Studies course which is intertwined with life, the course process is based on value and the values are discussed in the course subjects (Yaşar and Çengelci, 2012). In the 4th grade Social Studies Curriculum of Primary School, values education is provided for the growth of individuals who are a good citizen, who grow up as a beautiful generation and adopt basic human values. 2018 Social Studies Education Program "People, Places and Environments" in the field of learning students to recognize the environment in which they live, to use natural resources efficiently and to be sensitive to the environment by acquiring love of nature topics are given. Understanding, reading and speaking nature is an activity that can be realized at the end of a long process (Meydan, 2015). Therefore, in order to create love of nature, students should be given a practical value education and students should be actively involved in the process of learning (Çağlar-Karapınar, 2017). Geography subjects are taught in the context of love of nature to the students with the learning area of People, Places and Environments included in the Social Studies Curriculum. People, places and environments included in the Social Studies Education Program are taught to students in the context of the nature of geography issues in general. As a result, it is seen that social studies course has an important role in giving students sensitivity to the natural environment.

The following questions were searched within the purpose of the research:

- 1)What are the opinions of the primary school 4th grade students about "Nature"?
- 2)What is the effectiveness of the applications made to gain the value of "nature lover" in the social studies class of the primary school 4th grade?

Method

The study group of study consisted of 19 students, 9 males and 10 females, who are studying in the primary school 4th grade students in spring semester of 2017-2018 academic year in Kastamonu province. The study group preferred the easily accessible sample from the purposeful sampling format. Qualitative research method was used in the research. In order to provide students with issues related to sensitivity to natural environment, action research has been preferred. The action research includes a process-oriented and flexible approach that combines research with practice and makes it easier for research results to be applied (Yıldırım and Şimşek, 2016). The data consisted of a semi-structured interview form with open-ended questions developed by researchers. Interviewing, helps individuals to understand things that are not observable such as experiences, attitudes, thoughts and reactions (Yıldırım and Şimşek, 2016). The analysis of the data obtained within the scope of the research was analyzed by content analysis method. Content analysis is a method of analysis that quantifies some of the properties of written texts (Patton, 2014: 453). In order to provide the validity and reliability of the research, the researcher triangulation was made which is an independent analysis of the qualitative data obtained from two or more researchers and comparison of the findings (Patton, 2014).

Findings and Comments

According to the findings from the research: When the answers to the participants regarding the concept of "nature" are examined, it is observed that they developed new sub-categories. In addition, the concept development of the students' love values demonstrates the importance of the activities in terms of value education. The participants stated that they most like the "Give Life to Nature" seedling planting activity most of the activities applied in the study. The students state that the responsibilities that must be fulfilled against the nature should be reflected on the behaviors. When students put themselves in a tree, they expressed that there were behaviors that they wanted from people and that they did not want. As a result of the activities implemented, it has been observed that students develop positive attitudes towards the lesson, increased their interest and enabled them to love the course and nature.

Results and Discussion

Students were asked "What does nature mean to you? Explain." the open-ended question before the application. Four different categories have been formed by the students' responses to this question: nature sensitivity, natural environment, living things and value. When individuals have values of respect and responsibility, they can develop many understanding such as understanding nature, respecting nature and being responsible for nature (Gül, 2013). When the answers given to the questions in the students' story reading activity were examined, it was determined that they were able to show the human and natural elements in the story and they

were aware of the damage caused to the environment. Social studies are the most used literary story in textbooks. Story; Aphorisms, biographies, memoirs, travel articles, politics, discourse, poetry, epic and proverb follow (Kaymakçı, 2013). The concepts related to the gain determined by the hooked puzzle activity are tried to be taught. It was observed that this activity significantly increased students' interest in the course. It is stated that the use of music in the Social Studies course attracts the student interest and brings a different perspective to the music (Gülüm ve Ulusoy, 2008). In the research, it was seen that music made meaningful learning by activating the lesson in teaching of subjects. The "Give Life to Nature" activity is the most liked activity by students compared to other activities applied in the research. Learning-by-experience activities improve the scientific process skills of the students in a positive way (Bilgin ve Toksoy, 2007).

Authors' Biodata / Yazar Bilgileri

Bilgin Ünal İBRET Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Profesör Doktor olarak çalışmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanda yayınlanmış çok sayıda çalışması bulunmaktadır.

Bilgin Ünal İbret is a Prof. Dr. at the Department of Social Studies Education Teaching at Faculty of Education, Kastamonu University. He has numerous national and international publications.

İbrahim DEMİRBAŞ Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında doktora öğrencisidir.

İbrahim Demirbaş is a PhD student at Department of Social Studies Education at the Institute of Social Sciences, Kastamonu University.

Fatıma Betül DEMİR Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında doktora öğrencisidir.

Fatıma Betül Demir is a PhD student at Department of Social Studies Education at the Institute of Social Sciences, Kastamonu University.